

Umhvørvisdeildin á Debesartrøð:

Týðandi leiklut í oljuleiting

Nýggja Havumhvørivislógin og kom-andi oljuleiting við Føroyar seta stór krøv til fámentu manningina á um-hvørvisdeildini á Heilsufrøðiligu Starvsstovuni

JAN MÜLLER

Nú tað stundar til oljuleiting á landgrunninum verður gjørt eitt stórt arbeiði frá føroyskari sjðu í longu um tað verða klár til at taka ímóti oljufeløgnum, sum ætla sær at seta borin í longu um gott og væl eitt ár. Ein partur av hesum fyrireikingum, ið av mongum verður mettur rættiliga týðningarmikil, eru umhvørviskrøv, ið skulu setast. Hetta er ein bæði stór og krevjandi uppgáva, og tá føroyskir politiskir myndugleikar ikki júst kunnu breggja sær av at játta nokk av peningi til umhvørvismál, so gerst uppgávan so mikið meira mótamikil og krevjandi.

Sosialurin hevur vitjað á Umhvørvisdeildini á Heilsufrøðiligu Starvsstov-uni og hitt teir báðar, Jákup Paula Joensen og Súna Joensen. Tað er m.a teirra uppgáva og ábyrgd at tryggja, at umhvørvisspurn-ingar ikki standa ósvaraðir á á láni, nú tá stóru bori-pallarnir leggja leiðina inn á føroyska landgrunnin.

I dag hava tey, sum starv-ast á Umhvørvisdeildini annað beinið í Vinnumála-stýrinum og hitt í Oljumála-stýrinum. Meðan starvsset-

anarviðurskifti hoyra undir Vinnumálastýrið, so er nú ein stórur partur av tí inni-haldsliga undir Oljumála-stýrinum, tí landsstýrismað-urin í oljumálum eisini um-situr umhvørvismál. Tað merkir so, at Umhvørvis-deildin refererar beinleiðis til Oljumálastýrið, meðan restin av Starvsstovuni re-fererar til Vinnumálastýrið.

Uppá fyrispurning um tað ikki hevði borið til at lagt Umhvørvisdeildina bein-leiðis undir Oljumálastýrið sigur Jákup Pauli Joensen, at tað hevði verið ein møgu-leiki, men fyrimunir eru við ikki at gera tað. I dag hevur man eitt eftirlitsmiljø og man hevur nakrar síðvenjur.

Vit vita heldur ikki, hvussu leingi oljumál og umhvørv-isál verða umstín av sama landsstýrismanni. Tiskil heldur Jákup Pauli Joensen, at tað besta og tryggasta man vera at lata Umhvørvisdeildina vera har hon er.

Tað er serstakliga nýggja Havumhvørvislógin, sum hevur sett stórri krøv til Umhvørvisdeildini.

Talan er um eina danska fyriskip-an, sum er sett í gildi í Føroyum. Umstíning av lógini krevur nógv og landsstýrið

játtað nakað av pengum aftrat, tó munandi minni enn tað, sum biðið varð um. Aftrat hesum koma so eisini stóru avbjóðingarnar, sum ein nýggj oljuvinna hevur við sær.

Higartil hava trí fólk ver-ið knýtt av Umhvørvis-deildini. Nú er eitt fólk sett aftrat. Tað er Súni Joensen, verkfrøðingur, sum er sett-ur frá 1. apríl fyrst og fremst til at umsita Havumhvørv-islógina. Enn er langt á mál, og tað er neyman nakað at dylja yvir, at tey, sum ar-beiða við umhvørvismálum, at halda ikki, at játtandi mynd-ugleikarnir prioritera um-hvørvisarbeiðið nóg høgt. Umhvørvisdeildin ikki hev-ur orku til at taka sær av øllum teimum mongu spur-ningunum, og tí verður eis-ini farið eftir hjálp uttanifrá.

Súni Joensen hevur ar-beitt hjá IRF í fyra ár. Sjálv-ur sær hann nýggja arbeiðið sum eina stóra avbjóðing, ikki minst tá hugsað verður um komandi fráländavinn-una.

I sambandi við Havum-hvørvislógina skulu nakrar

kunngerðir setast í verk. Tað er m.a. hetta Súni arbeiðir við í løtuni. Her er m.a. tal-an um at fáa nakrar manna-gongdir.

Havumhvørvislógin fevn-ir um føroyskt sjóøki. Hon gongur eisini heilt út til fiskimarkið og onnur øki, sum eru uttan fyri Føroyar. Eisini fevnir hon um øll føroysk skip, hvar tey enn sigla.

Hvat viðvíkur komandi oljuleiting, so verða fleiri kunngerðir settar í gildi í summar. Súni Joensen sig-ur, at teir so mugu royna at fáa oljufeløgini at liva upp til tær ymsu kunngerðirnar og reglurnar. Starvsstovan hevur gjørt nakrar rætnings-linjur, sum oljufeløgini skulu halda seg til.

Jákup Pauli Joensen sig-ur, at teir hava havt nakrar mánaðir til at fyrireika seg, tí tað var ikki fyrr enn við árslok, at tað varð greitt, at hetta nýggja økið, frá-landækið, skuldi leggjast undir Umhvørvisdeild-ina. Tað merkti so, at Um-hvørvisdeildin fór at kanna, hvat útgangsstøðið varð, eitt

nú hvørjar vegleiðingar oljufeløgini skulu hava. Hetta varð gjørt í einum uppriti, sum fór út til øll oljufeløgini í desember í fjør.

Undir yvirskrivtini „Olju-leiting og umhvørvisfyrilir“ - upprit frá Heilsufrøðiligu Starvsstovuni vórðu lýst nøkur umhvørvisviður-skifti, sum HS metir eru av stórum týðningi, bæði uppá stytri og longri sikt, nú æt-lanin er at fara undir olju-leiðing á føroyskum øki.

I uppritinum verður m.a. víst til OSPAR-sáttmálan, sum inniheldur fleiri áset-ingar av týðningi fyri frá-landavinnu. Eisini verður víst til grein 14 í Kolvetn-islógini, har tað verður gjørt greitt, at virksemi í sam-bandi við leiðing eftir kol-vetni skal verða umhvørv-isliga og trygdarliga ráði-light, soleiðis at tað slepst undan kolvetnisspilli.

Víst verður eisini til grein 23 í somu lóg um, ast tað ikki kann gevast loyvi til m.a. leitiboringar, uttan at mett er um umhvørvisligu av-leiðingarnar.

Jákup Pauli Joensen, leiðari av Umhvørvis-deildini saman við Súna Joensen, sum júst er settur í starv har

I uppritinum metir HS, at serligur dentur skal verða lagdur á, at umsóklarar geva eina metan um, hvørjar av-leiðingar kolvetnisvirksemi kann hava fyri náttúru og umhvørvi. Ein samlað met-ing eigur at verða gjord, áðrenn farið verður undir boring. Víðari í uppritinum verður gjørt oljufeløgnum greitt, at tey í umsóknartil-farinum mugu hava eina frágreiðing um umhvørvis-verndararbeiðið.

I viðmerkingunum verður m.a. sagt, „at oljuvinnan er sjálv best greið yvir tær útleiðingar, sum borivirk-semi hevur við sær og er vinnan eisini best før fyri sjálv at vísa á teir møgu-leikar, sum eru fyri dalk-ingaravmarkandi tiløkum. Tað er av størsta týðningi, at vinnan vísir vilja og før-leika til dalkingaravmark-ing og vernd av umhvørv-inum.“

Nr. 80 - 27. apríl 2000

Politikarar raðfesta ikki umhvørvis-arbeiði nóg høgt

JAN MÜLLER

Hóast játtan til Umhvørv-isdeildina er hækkað, so er hetta neyman nóg mikið at kunna gera eitt nøktandi arbeiði á øllum økjum.

-Eg haldi sjálvur, at tað er sera ótrygt hjá okkum við so lítlarí fyrisiting at byggja nakað trygt upp á hesum økinum. Tað liggur ein ov stór óvissa í tí. Tí vildi tað eisini verið mun-andi betri at havt eitt sindur stórri fyrisiting. Vit eru so viðkvom við so avmarkað-ari fyrisiting. Vit kunnu sjálvandi brúka serfrøðingar aðrastaðni frá, men skulu vit í Føroyum uppbyggja hesa vitanina, so krevja vit eisini at hava orku til at seta okkum inn í øll hesi tingini, og tað hava vit ikki við eini lítlarí manning. Og hetta er ikki minst galdandi í dag nú vit hava eina so stóra grund-leggjandi avbjóðing í kom-andi oljuleiting.

Jákup Pauli Joensen sig-ur, at teir bóðu um tað dup-ulta av tí orku, sum teir finga frá landsstýrinum. Teir mettu at teir máttu hava trí fólk aftrat til at fara í gongd við umrøddu upp-gávur við Havumhvørvis-lógu, fráländavinnu oð. men finga nakað minni enn

helvtina.

Hann heldur tað vera sera óheppið, at politikararnir spara á hesum økinum. Her er nevniliga talan um nakað nýtt, sum tey skulu til at kunna seg við og sum skal skapa grundarlag fyri ar-beiðinum á økinum í mong ár í framtíðini. Tað er tí rættiliga avgerandi at fáa eitt gott støði at standa á.

Jákup Pauli vísir annars á, at tørvurin á umhvørv-isarbeiði snýr seg so sanni-liga ikki bara um eina kom-andi oljuvinnu. Tað snýr seg kanska nógv meira um onn-ur øki, eitt verandi virki í landinum.

-Støðan har er heilt út av lagi vánalig. Her hugsi eg um mannagøgnðina á teim-um stóru virkjunum, sum er sera vánalig.

Men hvussu tað ber til, at vit føroyingar - um somu tíð sum vit leggja so stóran dent á at hava heimsins rein-asta hav og heimsins besta fisk - lata standa til og ikki tryggja okkum, at vit sjálvi ikki dálka ta umhvørvið, sum vit royna at selja okkum uppá!

-Tað má hava nakað at gera við, at tað er ongantíð poppulert at hava nógvur reglur at ganga eftir. Fyri-tøkurnar í landinum hava

verið gjøgnum eina hervi-liga kreppu, og tað hevur so merkt, at tær skulu ikki regulerast á nøkrum øki. Tí er eingin áhugi í at fara inn og fremja eftirlit. Umhvørvi í okkara verð hevur fram-vegis tað image, at tað er nakað, sum kostar.

Jákup Pauli Joensen held-ur tó ikki, at tað føroyska umhvørvið er illa fyri, men vit hava ikki tær manna-gongdir á virkjunum í Fø-royum, hvørki tá tað kemur til góðkenningarprosedurur ella til útleiðingar, sum man eftirhondini hevur flest aðrastaðni. Tað kann geva okkum trupulleikar uppá longri sikt.

Hvat viðvíkur komandi oljuleiting við Føroyar, so ivast Jákup Pauli ikki í, at oljufeløgini vilja halda um-hvørvið reint. Tey vilja eis-ini gera alt fyri ikki at koma út í ringt orð, men tað er so uppgávan hjá myndugleik-unum at tryggja seg, at hetta heldur og at feløg ikki koma við vánaligum loysnum.

-Oljufeløgini hava longu fingið at vita, hvørjar okk-ara intentionir eru. Tey vita, at vit hava fingið eina hav-umhvørvislóg, og at Ospar-sáttmálin er settur í gildi. So rætningslinjurnar eru rættiliga greiðar. Tað burdi

Viðmerking:

Eitt fólk, eitt land

– og ikki sum nú kanska eitt fólk, eitt kanska-land

Nú um dagarnar hoyra og lesa vit nógv um framtíðina hjá føroyingum í Føroyum, um ta sonevndu Fullveldis-avtalu, sum føroyska lands-stýrið er farið at forhandla við donsku stjórnina um. Alt gott um tað. Men ræðu-myndin frá Sambandsflokk-inum um, at føroyingar nú skulu til at taka seg sjálvan alvorligt politiskt heima sum úti í stóru verð, er nið-ursetandi fyri eitt fólk, sum hevur livað her í Føroyum síðani ár 800 og upaftur longri við frunum.

Tað er ótrúliga mannmink-andi fyri hesar menn og kvinnur, hvussu lágt tey eru í stand til at seta seg sjálvan avollum økinum.

–Umsóknirnar vera inni 17. mai og ætla fellað at byrja at bora á heysti 2001. Klára oljufeløgini og føroysku myndugleik-

arnir at fáa allan tann umhvørvisliga partin klár-an, soleiðis at man kann byrja at bora tá?

-Tað halda oljufeløgini, at tey klára. Vit fara sjálvir at leggja okkum upp at donsk-um kunngerðum, og olju-feløgini kenna tær reglur, sum har eru galdandi. Vit fara ikki at seta onnur krøv enn aðrir gera sigur Súni Joensen.

søguna um fólkaatkvøðuna í 1946, men hvussu nógv kenna søguna beint aftaná, hvat sambandsflokkarnir vóru í standi til at gera, og tað teir síðani billaðu Fø-roya fólki inni.

Teir siga seg nú verja tað persónliga frælsið hjá fø-oyingum, so føroyingar framvegis kunnu virka í framtíðini. Hvat er tað fyri persónligt frælsi, hesar menn og kvinnur verja? Teir siga seg vera ábyrgdin, verj-in fyri hesar oyggjar, men ein ið arbeiðir æa tveimum gjørðum samstundis, ger ikki arbeiði til fulnar fyri sínum egnu.

Hvat er tað fyri frælsi, tá ið eitt annað land eigur títt frælsi, eigur títt land, og av-ger sovítt alt útát til, skal hetta sonevnda persónliga frælsið, sum hesir menn og kvinnur billa okkum inn at tað er fyri teg og meg, og verða samstundis við til at halda okkum vera sonevnd-ur hjálparloysingar, at vit ikki kunnu hugsa sjálv, hvat er best fyri okkara land, utt-an at tann danski parturin fortelur fyrst, hvat er best,

ikki verið nøkur orsök hjá oljufeløgnum at sagt, at okkara reglugrundarlag ikki er í lagi.

-Metir tú komandi olju-vinnu at vera nakran hót-an móti umhvørvinum?

-Kanska ikki júst í sam-bandi við sjálva leitiboring-ina. Eg kann blíva eitt sind-ur nervøsur, um olja verður funnin og stórri oljuútvin-n-ing verður sett í gongd. Tað merkir so, at tað verður stórri virksemi og harvið eisini stórri vandi fyri lek-um. Tað kann uppá longri sikt hava trupulleikar við sær. Teir spurningar vit standa við nú er meira sjálv boriprossessin, og hon átti ikki at givið so nógvur trup-ulleikar. Jákup Pauli heldur vit mugu brúka komandi ári- ni væl til nettupp at

kunna verða væl fyrireik-aðir, tá og um stórri fram-leiðsla verður á økinum.

Hvat halda teir um krøvini frá Greenpeace at steðga allari oljuleiting um okkara leiðir?

-Teir vandar ella „con-serns“ sum Greenpeace vís-ir á kunnu vera ógvuliga relevantir, tá vit tosa um tær stóru linjurnar. Men tá tað snýr seg um tað specifikka økið við korallum ol. so haldi eg ikki, at tað er so relevant. Korallir kunnu einsvæl verða vard av eini oljuvinnu við tað, at hon forðar skipum at trola har. At royna at finna aðrar orkukeldur enn olju er nak-að annað.

-Tú metir sostatt ikki, at vit sum heild eiga at síggja eina komandi leit-

Umhvørvisspurningar eru frammaliga á skránni, tá útlendsku oljufeløgini vitja. Her hittir Jákup Pauli Joensen Donal Driscoll, stjóra í Texaco

ing sum eitt stórt vanda-mál?

-Tað er líka spurningurin um ringa farvatnið her hjá okkum, men her siga olju-feløgini, at tað finnst mong onnur øki, sum eru eins ring at arbeiða í. Tað verður so ein rein risikometing, sum eg ikki dugi at meta um. Koma vit í ta støðu, at tað er so ringt veður, at alt fer av lagi og oljan sprýkir, so er greitt, at man missir nógv. Eg gangi so út frá, at hatta er nakað sum risikometing-arnar fara at avdúka, og tær skulu eisini gerast.

GEM samstarvið ber frukt

JAN MÜLLER

Nú í nøkur ár hevur verið arbeiitt við umhvørvisspurn-ingum við tilknyti til eina komandi oljuvinnu í tí sonevnda GEM-samtakin-um, ið er umhvørvisssam-starv millum oljufeløg og føroyskar myndugleikar. Jákup Pauli Joensen er ser-stakliga fegin eina sokall-aða Workshop tey høvdu í Havn herfyri. Á hesi Work-shop varð m.a. arbeiitt við, hvørji krøv oljufeløgini skulu rokna við, og hvørjar umhvørvisvandar (con-serns) tey serliga skulu taka hædd fyri.

Á hesum arbeiðsfundin-um greiddi Umhvørvis-deildin eisini frá sínum arbeiði, umframt at hon hevði heitt á Norsk Veritas, ið er rættiliga nógv inni í

slíkum spurningum í norsku oljuvinnuni, um at gera eitt ávíst arbeiði við rætnings-linjum ol. Teir komu so eisini við einum uppleggi, ið serliga snúði seg um, hvørji øki og umstøður vit hava og hvørji altit serliga eiga at verða tikin eitt nú til hval, fisk og fugl, ali-vinnu og eisini sjálvt image hjá Føroyum.

Síðani er tað eisini spurn-ingurin, hvat tað er fyri grundleggjandi vitan, sum man má hava um økið, áðr-en farið verður at bora. Tvs. hvussu sær náttúran út í dag, hvør dalking er nú osfr.? Hetta er nakað, og tað verða komið uppá pláss, áðrenn nakað loyvi verður givið.

Jákup Pauli viðgongur, at tíðin er avmarkað, og tí hava teir eisini sagt, at hava

oljufeløgini savnað tilfar inn í økinum og eru farin at viðgera tað, so er tað eisini ein trygd.

-Eitt annað er, at vit skulu vita longu frammanundan, hvussu umhvørvisstýringin hjá oljufeløgnum er. Tað hevur stóran týðning í mun til okkara máta at fyrisita uppá. Vit eru jú so fá, at vit verða ikki før fyri at gera tað heilt stóra sjálvi. Eisini er umráðandi at vita, hvussu teirra máti er at arbeiða uppá í mun til tað tøkniliga.

Jákup Pauli heldur, at teir á umrødda arbeiðsfundi megnaðu at leggja tær rætn-ingslinjur fram, sum teir vilja hava, at oljufeløgini skulu arbeiða eftir.

Oljufeløgini skulu so koma við eini heildarmet-ing av umhvørvisspurning-unum (Environment Impact

Assessment) í mai í ár. Eitt av teimum áhugaverdu pro-jektunum hjá GEM er æt-lanin at hyggja eftir øllum strandaðkinum (Coastline Sensetivity Map) kring Føroyar og lýsa, hvat tað er fyri virksemi, sum takast skal hædd fyri.

GEM ger annars tað, ið oljufeløgini við fyrimuni kunnu gera í felag heldur enn at gera hvør í sínum lagi. Sum so ger GEM einki av tí, sum ein føroysk um-hvørvisdeild skal gera.

Jákup Pauli Joensen held-ur, at oljufeløgini gjøgnum GEM hava gjørt alt tað umhvørvisarbeiði, ið gerast skal undan eini boring. Man kann siga, at tey hava brúkt

nógva tíð til at finna fóta-festið og funnið tann rætta mátan at arbeiða uppá. Tað er fyrst nú, at GEM arbeiðið byrjar at geva ta frukt, sum roynt hevur verið at arbeiða upp gjøgnum árin. Men nú kunnu tey so eisini brúka tað munandi meira virkið við eitt nú at leggja mál fyri myndugleikarnar.

Tað er ikki fyrr enn fel-øgini hava fingið loyvi, at tey meira specifikt mugu til at gera sitt umhvørvis-heimaarbeiði um júst tað økið tey fáa tillutað, tað verið seg um mannagongdir tey hava osfr.

Men tað tey kunnu gera nú er at lýsa generella økið. Tað kunnu nevniliga vera fyrimunir at kenna heildina heldur enn at kenna eitt lítið øki, eisini hjá okkum. Um-hvørvisdeildin hevur eisini

tíðindablaðið sosialurin